

Occident va perdent Turquia

A la cimera de la Unió Europea a Copenhaguen, el desembre del 2002, el canceller alemany Gerhard Schröder i el president francès Jacques Chirac es van reunir amb Recep Tayyip Erdogan. Ambdós presidents tenien males notícies per a aquest home que acabava d'obtenir una victòria electoral històrica a Turquia. El nou primer ministre turc esperava rebre una data concreta per a començar les negociacions sobre l'adhesió de Turquia a la Unió Europea, quinze anys després d'haver presentat la primera sol·licitud formal. Aquesta era l'empenta que Erdogan volia fer servir per transformar el seu país. No obstant això, la UE encara no estava preparada per a començar aquelles negociacions i Erdogan simplement havia d'esperar un poc més, va explicar Schröder.

Erdogan s'alçà de la cadira i va exclamar: "Hop hop!" Chirac no va entendre aquella expressió turca, que es tradueix com una combinació d'"espera un moment" i "sou bojos". Això no obstant, havia estat alcalde de París durant prou temps per a saber que aquell home tenia el geni fort i no sabia encaixar una decepció. Els homes d'estat europeus –va sermonejar al seu homòleg turc–, tenien les seues diferències, però també havien establert maneres de debatre-les. Erdogan no va dir res. No havia estat un bon començament.

Ara, gairebé vuit anys després, Erdogan realment ha canviat Turquia. Ha avergonyit tothom qui l'havia tractat de beneit religiós. Ha arraconat l'exèrcit totpoderós de Turquia, ha desmoralitzat l'*establishment* republicà i ha transformat el país del Bòsfor –abans conegut pels cops d'estat i les crisis– en un tigre de l'Anatòlia. Mentre, a la vora, Grècia lluita contra la fallida nacional, hom espera que enguany l'economia de Turquia cresca més d'un 5%. Al mateix temps, el país es va familiaritzant amb un paper que la Turquia moderna no havia representat fins ara: el d'un poder regional

Durant anys, l'objectiu principal de Turquia en política exterior ha estat l'adhesió a la Unió Europea. Però ara els turcs miren cada vegada més cap a orient, cap a Hamàs i cap a l'Iran. Serà aquesta la fi del llegat d'Ataturk?

fort i arrogant que aixeca protestes internacionals, perquè engega a rodar el principi fonamental de la seua política exterior. És un tomb històric. "Els turcs sempre han anat en una sola direcció", va dir Mustafa Kemal Ataturk, fundador de la República de Turquia, "cap a occident". Això no obstant, després de set anys d'Erdogan, ara Turquia canvia el rumb cap a l'orient.

Canvi de relació. L'indicador més obvi d'aquest canvi és la relació amb Israel. Durant els anys 40, Turquia va ser un refugi per als jueus perseguits d'Europa, i l'any 1949 va ser el primer país principalment islàmic a reconèixer l'estat jueu. Era una aliança de conveniència i de valors que tenia el suport de l'elit secular de tots dos països. Tanmateix, aquesta aliança es va desfèr ara fa poques setmanes, després de mesos de provocacions mútues i de l'incident sangonolent de la flotilla davant les costes d'Israel. Erdogan va acusar Israel de ser un "estat terrorista", va retirar l'ambaixador turc i, fins i tot, va arribar a assegurar que el món "s'ha adonat que l'esvàstica i l'estrella de David van unides". "Avui és un punt

decisiu en la història", afirmà durant un discurs al parlament, referint-se a les relacions amb Israel. "Res no tornarà a ser com abans." Aquest canvi també es reflecteix en la relació amb l'Iran, un país que Ankara ha mirat amb desconfiança des de la revolució islàmica del 1979. Des de fa pocs mesos, a la frontera entre Turquia i l'Iran hi ha un cartell que diu "Turquia és un estat laic". És una afirmació de l'oposició de Turquia a la teocràcia de l'Iran.

Amb tot, no fa gaire que l'ambaixador turc va alçar la mà al consell de seguretat de les Nacions Unides i va votar contra el conjunt de sancions amb què Washington, Londres, París i Berlín –fins i tot Moscou i Pequín– esperaven aturar el programa nuclear controvertit de l'Iran. Occident va quedar commocionat. Un país que ha cobert el flanc sud-est de l'OTAN durant seixanta anys i ha estat al costat dels EUA i d'Europa, amb el segon exèrcit més gran de l'aliança, des de la guerra de Corea fins a la de l'Afganistan, de sobte es fa amic dels mul·làs? El Departament d'Estat a Washington ho veu com una "decepció", mentre que a Israel, als EUA i a Alemanya ja hi ha qui prediu un nou *eix del mal*.

Qui en té la culpa, del canvi de rumb de Turquia? Erdogan? Israel? Els europeus? Qui ha perdut Turquia? Segons el secretari de Defensa dels EUA, Robert Gates, si el país que s'estén a banda i banda del Bòsfor sembla decantar-se cap a orient és "perquè hi ha estat empès –no pas poques vegades– per aquells europeus que han denegat a Turquia el vincle orgànic que buscava amb occident". L'argument de Gates és difícil de refutar. A l'acord d'associació del 1963, els països de la UE van oferir als turcs una possibilitat clara d'adhesió i Ankara va fer la primera sol·licitud l'any 1987. Però des que les negociacions van començar oficialment, l'any 2005, Brussel·les no ha parat de fer passar amb raons els turcs, mentre

El president francès, Nicolas Sarkozy, saluda el primer ministre turc, Recep Tayyip Erdogan, durant una trobada entre tots dos mandataris, a París, el mes d'abril passat.

acceptava els països de l'antic bloc de l'est, l'un darrere l'altre.

Erdogan, tanmateix, va continuar aferrat a la possibilitat d'adhesió a la UE i, amb aquest trumfo a la mà, va reformar el país com no ho havia fet abans cap altre primer ministre turc. Es va arriscar, va destesar les relacions amb els kurds i, en general, va mirar d'impressionar els europeus. Estava decidit a passar a la història com el turc que havia portat el seu país al *club cristià*. Però aleshores, a mig camí entre l'assumpció del càrrec de la cancellera Angela Merkel –l'any 2005– i la del president francès Nicolas Sarkozy –l'any 2007–, l'entusiasme d'Erdogan

s'esvaí. Si hi ha una qüestió en què coincideixen aquests dos líders és en l'oposició a l'adhesió de Turquia a la UE com a membre de ple dret.

Trencament amb Israel. Erdogan sap que actualment no té cap possibilitat amb Europa i, de fet, va adreçant els esforços cap a orient. Es pot assenyalar una data concreta en el començament de la decepció d'Erdogan amb Israel: el 27 de desembre del 2008. Durant anys, Turquia havia mitjançat en les converses indirectes de pau entre Israel i Síria. Erdogan volia resoldre el conflicte sobre els alts del Golan –pendents de solució des del 1967–,

un paper que també li hauria assegurat un lloc als llibres d'història.

El primer ministre turc va ser a punt d'aconseguir un gran avanç per Nadal del 2008. El primer ministre israelià

Mentre la veïna Grècia lluita contra la fallida, l'economia de Turquia creixerà d'un 5%

El primer ministre turc, Recep Tayyip Erdogan, i el president d'Israel, Shimon Peres, el gener del 2009, durant la sessió de Davos en què es va escenificar el trencament entre tots dos països.

Ehud Olmert va anar a Ankara el 22 de desembre, però durant aquella visita no va parlar en cap moment de donar ordres d'activar l'operació Plom Fos just després de retornar a Jerusalem. Els atacs militars –llançats com a represàlia als constants bombardeigs amb míssils de Hamàs des de Gaza al territori israelià– van causar la mort de 1.400 palestins. Erdogan es va as-sabentar de l'operació quan aparegué a les notícies.

Fins avui, afirma un confident, el primer ministre turc veu com una traïció el fet que Olmert li ocultara els seus plans de guerra. Quatre

Erdogan estava decidit a passar a la història com el turc que havia portat el seu país al 'club cristià'

setmanes després, Erdogan va eixir precipitadament d'un debat amb el president israelià, Shimon Peres, al Fòrum Econòmic Mundial de Davos, Suïssa. Mentre eixia de la sala, cridava a Peres: "Mataràs gent." "Recorde els nens que van morir a les platges." En aquell moment, la relació entre turcs i israelians va quedar destruïda.

Els ultraconservadors han dominat, d'aleshores ençà, la retòrica a tots dos països: a Turquia, el primer ministre; i a Israel, homes com el ministre d'Afers Estrangers, Avigdor Lieberman, que afirma que "tota la culpa, de tots els fets, des del principi fins al final, és de Turquia". De moment, sembla que tots dos països, que sempre s'han enorgullit de ser les *úniques democràcies* del Pròxim Orient, han perdut els grups d'oposició en una onada de nacionalisme. A Turquia, si més no, Kemal Kiliçdaroglu, el nou líder de l'oposició, critica el govern. Europa i els EUA, afirma el socialdemòcrata, veuen Hamàs "com una organització terrorista". "Per tant, hauríem de ser cautelosos."

A Israel les crítiques s'han limitat, fins ara, als intel·lectuals, com ara l'escriptor David Grossman, i els comentadors, com ara Aluf Benn, que va escriure al diari israelià *Haaretz* una última obra malenconiosa dedicada a dos països, en què observava que, fins i tot en les desavinences més profundes, sempre hi ha més coses que els unesquen que no pas que els separen. Ambdós països, escriu Benn, tenen actituds errònies envers les seues minories i un exèrcit amb una influència excessiva. Tots dos són molt moderns i, així i tot, tenen infiltracions dels fonamentalistes. Segons Benn, tots dos governs destrueixen el llegat dels seus fundadors, David Ben-Gurion i Atatürk; i els habitants d'ambdós països són saturats de prejudicis. "Però no saltres –escriu Benn als israelians– no som un país de mentiders i assassins, com afirma Erdogan, i Turquia no és l'Iran que vol esborrar Israel del mapa, com creu Lieberman."

Bernhard Zand

Traducció de Blanca Juan